

QIZ BOLA TARBIYASIDA OTA-ONANING O‘RNI HAMDA QIZLARNI KASBGA YO‘NALTIRISH MASALALARI

*Kung'irova Soxiba Berdimurotovna
Samarqand viloyati Nurobod tumani
31-maktab pedagog-psixilogi*

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada qiz bola tarbiyasida ota-onaning o‘rni, oilaviy muhitning ta’siri hamda qizlarni kasbga yo‘naltirish jarayonining psixologik jihatlari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy jamiyatda qizlarning ta’lim olishi va kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: qiz bola tarbiyasi, ota-ona, kasbga yo‘naltirish, oila, psixologiya, motivatsiya, ta’lim, ijtimoiy muhit, kasb tanlash, qadriyat.

KIRISH

Qiz bola tarbiyasi jamiyat rivojida juda muhim o‘rin tutadi, chunki tarbiyali, bilimli va maqsadli qizlar kelajakda sog‘lom oilalar va barqaror jamiyatni shakllantiradi. Shu sababli ota-onaning qiz bola tarbiyasidagi roli beqiyosdir. Qiz bola avvalo oilada shakllanadi, uning dunyoqarashi, o‘ziga bo‘lgan munosabati va kelajak haqidagi tasavvurlari aynan ota-ona munosabati orqali rivojlanadi.

Ota-onaning eng asosiy vazifalaridan biri — qiz farzandga mehr, e’tibor va ishonch berishdir. Qiz bola o‘zini oilada qadrlangan va hurmat qilingan his qilsa, u hayotda ham o‘z o‘rnini topishga intiladi. Aksincha, e’tiborsizlik yoki ortiqcha nazorat uning o‘ziga bo‘lgan ishonchini pasaytirishi mumkin.

Qiz bola tarbiyasida muloqot madaniyati ham juda muhim. Ota-ona qizining fikrini tinglashi, uni tushunishga harakat qilishi kerak. Har bir qaror faqat taqiqlar asosida emas, balki tushuntirish va maslahat orqali berilishi lozim. Bu qizning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi.

Bugungi kunda qizlarni kasbga yo‘naltirish ham dolzarb masalalardan biridir. Har bir qiz o‘z qiziqishi, qobiliyati va imkoniyatiga qarab kasb tanlashi kerak. Ota-ona bu jarayonda yo‘naltiruvchi rol o‘ynaydi, lekin majburlovchi emas.

Ba’zi oilalarda qizlarning kasb tanlashiga cheklovlar qo‘yiladi yoki an’anaviy qarashlar asosida qaror qabul qilinadi. Aslida esa har bir inson o‘z salohiyatini to‘liq namoyon etish huquqiga ega. Qizlarning shifokor, o‘qituvchi, muhandis, psixolog yoki boshqa istalgan sohalarda muvaffaqiyat qozonishi mumkinligi bugungi kunda amalda isbotlangan.

Kasbga yo‘naltirish jarayonida maktab va psixologning ham roli katta. Psixolog o‘quvchining qobiliyatini aniqlash, qiziqishlarini o‘rganish va unga mos kasb

yo‘nalishlarini tavsiya qilish orqali yordam beradi. Bu jarayon ilmiy va psixologik asosda olib borilishi kerak.

Shuningdek, qiz bolada o‘ziga ishonchni shakllantirish muhimdir. Agar qiz o‘z imkoniyatlariga ishonsa, u kelajakda to‘g‘ri qaror qabul qila oladi. Ota-onaning qo‘llab-quvvatlashi bu borada eng muhim omillardan biridir.

Zamonaviy jamiyatda qizlarning ta‘lim olishi va mustaqil bo‘lishi katta ahamiyatga ega. Ta‘lim olgan qiz nafaqat o‘z hayotini, balki kelajak avlod tarbiyasini ham ijobiy tomonga o‘zgartira oladi.

Qizlarni kasbga yo‘naltirish — bu ularning qiziqishi, qobiliyati, xarakteri va imkoniyatlarini inobatga olgan holda kelajak kasbini to‘g‘ri tanlashga yordam berish jarayonidir. Bu jarayonda asosiy maqsad qizlarning faqat “odatdagi” kasblarga emas, balki o‘z salohiyatiga mos bo‘lgan har qanday sohani tanlashiga sharoit yaratishdir.

Qizlar ko‘pincha mehribonlik, mas‘uliyat, diqqat, ijodkorlik va muloqotga kirishuvchanlik kabi xususiyatlarga ega bo‘lishi mumkin, shuning uchun ularni pedagogika, tibbiyot, psixologiya, huquq, iqtisod, IT, dizayn, xizmat ko‘rsatish va boshqa ko‘plab sohalarga yo‘naltirish mumkin. Lekin bu yerda eng muhim narsa stereotiplarga emas, balki shaxsiy qobiliyat va qiziqishga tayanishdir.

Kasbga yo‘naltirish jarayonida qizlar bilan suhbatlar o‘tkazish, ularning qiziqishlarini aniqlash, psixologik testlar qilish, kasblar haqida ma‘lumot berish va real mutaxassislar bilan uchrashtirish juda foydali. Shuningdek, oilaning roli katta, chunki ota-ona qizini qo‘llab-quvvatlasa, u o‘z tanloviga ishonch bilan qaror qiladi.

To‘g‘ri yo‘naltirilgan qiz farzand kelajakda mustaqil, o‘z kasbini sevgan va jamiyatda o‘z o‘rniga ega bo‘lgan shaxs bo‘lib shakllanadi.

Oilada qiz farzandning telefonga qaramligi hozirgi davrda tez-tez uchraydigan holat bo‘lib, uning asosida turli sabablar yotadi. Ko‘pincha bola bo‘sh vaqtini qanday o‘tkazishni bilmagani uchun telefonga ko‘proq murojaat qiladi, ba‘zan esa do‘stlar bilan muloqotning asosan ijtimoiy tarmoqlar orqali bo‘lishi ham bunga sabab bo‘ladi. Shuningdek, oilada e‘tibor yetishmasligi, hissiy qo‘llab-quvvatlashning kamligi yoki stressdan qochish uchun telefonni “yengillik vositasi” sifatida ishlatish ham qaramlikni kuchaytiradi. Internetdagi qiziqarli kontentlar, o‘yinlar va ijtimoiy tarmoqlar esa bolaning diqqatini tez tortib, vaqtni sezmasdan o‘tkazib yuborishiga olib keladi. Natijada o‘qishga qiziqish pasayishi, uyqu rejimining buzilishi, ota-ona bilan muloqotning kamayishi va telefonni cheklaganda asabiylashish kabi belgilar paydo bo‘lishi mumkin. Bunday holatda ota-onalar qattiq taqiqlardan ko‘ra, bolaga tushunarli yondashishi, telefon foydalanishiga aniq va yumshoq qoidalar o‘rnatishi, masalan kunlik vaqtni cheklash va kechasi telefonsiz dam olishni odat qilishlari muhim. Shu bilan birga, bolaga telefon o‘rnini bosadigan foydali mashg‘ulotlar topish, sport, to‘garaklar yoki oilaviy faoliyatlarga jalb qilish, eng asosiysi esa ota-onaning o‘zi ham telefondan me‘yorida foydalanib namuna bo‘lishi katta ahamiyatga ega. Agar qaramlik

kuchli darajaga yetgan bo'lsa va bola o'qishdan uzoqlashib, hissiy holati o'zgarsa, maktab psixologi yoki mutaxassis yordami ham foydali bo'ladi.

Qiz bola tarbiyasida ota-onaning roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Qizlarni to'g'ri kasbga yo'naltirish, ularga ishonch berish va mustaqil fikrlashga o'rgatish — barkamol jamiyat qurishning muhim omilidir.

Qiz bola tarbiyasi har doim alohida e'tibor talab qiladigan masala bo'lib kelgan. Chunki u kelajakdagi onadir, oilaning, jamiyatning madaniy va ma'naviy ko'zgidir. Afsuski, bugungi globallashuv, axborot oqimining haddan tashqari kuchayishi, ayrim noto'g'ri g'oyalar yosh ongiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Aynan shunday sharoitda qiz bolalarni asrash, ularni to'g'ri tarbiyalash va ruhiy-ma'naviy jihatdan sog'lom yetuk shaxs sifatida voyaga yetkazishda ota-ona va maktabning birgalikdagi mas'uliyati nihoyatda muhimdir.

1. Qiz bola tarbiyasining dolzarb masalalari

Zamonaviy qiz bola hayotining murakkab jihatlari ko'p: ijtimoiy tarmoqlardagi

bosim, jismoniy ko'rinishga oid stereotiplar, oiladagi e'tiborsizlik, sinfdoshlari orasida raqobat va komplekslar... Bularning barchasi qiz bolaning ruhiy dunyosiga salbiy ta'sir qiladi. Shuning uchun uning ichki holatini o'rganish, tinglash va tushunishga har doim tayyor bo'lish muhim. Qiz bolaning o'zini qadrlashi, sog'lom o'zini baholashi va jamiyatda o'z o'rnini topa olishi — bu avvalo tarbiya muhitiga bog'liq.

2. Ota-onaning rolini chuqur anglash

Ko'p hollarda ota-onalar faqat jismoniy ehtiyojlarni qondirishni tarbiya deb bilishadi. Ammo bu yetarli emas. Qiz bolaning ichki holatiga qiziqish, unga mehr ko'rsatish, savollariga jiddiy yondashish — ruhiy jihatdan mustahkam shaxs tarbiyasining kalitidir. Masalan: Ota — qiz bolaning ilk bor erkak jinsi vakiliga bo'lgan ishonchini uyg'otadi. Ona — qiz bola uchun namuna, u hayotga, oilaga, kelajakdagi rolga qanday qarashni onasidan o'rganadi. Agar ota-ona o'zaro kelishmovchilikda bo'lsa, oila muhitida doimiy tushkunlik yoki tazyiq hukm sursa — bu qiz bolaning ruhiy barqarorligiga jiddiy putur yetkazadi. Shu bois ota-onalar o'z tarbiya uslubini doimiy ravishda tahlil qilib borishlari zarur.

3. Maktab — ijtimoiy tarbiya maydoni

Maktab nafaqat bilim beruvchi muassasa, balki shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalar shakllanadigan muhitdir. Ayniqsa, o'qituvchining qiz bolaga bo'lgan munosabati, e'tibori, ishonchi uning o'zini qadrlashi, o'z imkoniyatlariga ishonishi uchun juda katta ahamiyatga ega. O'qituvchilar: Qiz bolalarning darsdagi ishtirokini faollashtirish. Ularni jamiyatga foydali shaxs sifatida ko'rishga undash. Qiz bolalarda liderlik sifatlarini rivojlantirish orqali ularni kelajakda mustaqil fikrlaydigan, faol inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladilar.

4. Maktab psixologining chuqur va murakkab vazifalari

Maktab psixologi bu — oddiy “maslahat beruvchi” emas, balki har bir o‘quvchining ruhiy dunyosini tushunishga, unga mos yondashishga intiluvchi mutaxassisdir. Ayniqsa qiz bola bilan ishlashda: *Diagnostika*: turli metodikalar (testlar, so‘rovnomalar, suhbatlar) orqali qiz bolaning psixologik holatini baholash. *Profilaktika*: o‘z vaqtida muammolarni aniqlab, ularning oldini olish. *Konsultatsiya*: qiz bolaga va uning ota-onasiga individual maslahatlar berish. *Treninglar*: o‘z-o‘zini anglash, ijtimoiy moslashuv, o‘ziga ishonchni oshirish uchun guruhli mashg‘ulotlar o‘tkazish.

5. Psixologik yondashuvlarning afzalliklari

Zamonaviy psixologiya qiz bola tarbiyasida quyidagi yondashuvlarni taklif qiladi:

- Gumanistik yondashuv: Har bir qiz bolaning o‘zini ifoda etish huquqini hurmat qilish. Uning har bir so‘zi, hissiyoti, hayotiy qarashiga e‘tibor berish.
- Kognitiv-behavioral yondashuv: Fikr va xatti-harakatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni tushuntirish orqali qiz bolaning ijtimoiy muhitga munosabatini to‘g‘rilash.
- Genderga sezgir yondashuv: Qiz bola va o‘g‘il bolaga teng imkoniyat berish, qiz bolaning huquq va ehtiyojlarini tan olish.

6. Amaliy takliflar va hamkorlik shakllari

Maktabda “Qizlar maktabi” loyihasini yo‘lga qo‘yish. Ota-onalar uchun maktab ota-ona, mahalla hamkorligida “Qiz bola tarbiyasi bo‘yicha maslahatlar” rukni ostida doimiy targ‘ibot, tashviqot ishlari olib borish.

XULOSA

Qiz bola tarbiyasi — bu muqaddas va mas‘uliyatli jarayon. U oilada boshlangan bo‘lsa-da, maktabda davom etadi va butun jamiyat tomonidan qo‘llabquvvatlanishi lozim. Har bir qiz bola — kelajakdagi ona, oila ustuni va jamiyatning poydevori. Agar biz bugun ularning dardini eshitmasak, ertaga ular jamiyatda yo‘qolib qolgan, ishonchni yo‘qotgan shaxs bo‘lishi mumkin. Shuning uchun ota-onalar, pedagoglar, maktab psixologlari bir yoqadan bosh chiqarib, chin dildan hamkorlikda ishlashlari zarur. Bu nafaqat qiz bolaning, balki jamiyatning kelajagiga qo‘yilgan poydevor bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Xolmatova D. “Maktab psixologi faoliyatining zamonaviy yo‘nalishlari”, Toshkent, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. Vygotskiy L.S. “Bolalar psixologiyasi”, Moskva, 1991.

4. Zohidova M. “Qiz bola shaxsini shakllantirishda gender yondashuv”, ilmiy maqola, 2023.
5. Nurmatova S. “Maktab va oila hamkorligi: zamonaviy psixologik nazariyalar”, Toshkent, 2020.
6. Ross, D. “Girls’ Mental Health in a Changing World”, 2019.
7. Ziyonet

